

De opkomst van radicaal-rechts in Europa

Graduieretenkolleg: Radicaal rechts en nieuwe politieke conflictlijnen

Achtergrond - 23 december 2014 - Auteur: Vincent Bijman

Europa heeft te maken met de opkomst van nieuwe rechts-radicalen stromingen, die zich in de verschillende landen op hun eigen manier opstellen tegenover immigratiepolitiek en de Europese integratie. In Duitsland is rechts naast de CDU/CSU ruimte ontstaan voor de eurosceptische AfD. Over het nieuwe rechtse geluid in Europa spraken Duitse en Nederlandse wetenschappers vrijdag in Amsterdam.

“Radicaal rechts in Europa kende een sterke groei aan het einde van de jaren tachtig en het begin van de jaren negentig”, vertelt de Duitse politicoloog Michael Minkenberg tijdens het Graduieretenkolleg van het Duitsland Instituut Amsterdam. Sindsdien is er geen sprake meer van verschillende rechts-radicalen ‘golven’, zoals voorheen, maar van een geconsolideerde beweging.

Radicaal rechts streeft naar een andere samenleving dan de liberale en pluralistische democratie, legt Minkenberg uit. Rechtse kiezers zien in externe factoren zoals immigratie en de Europese Unie een bedreiging voor de eigen cultuur. Angst voor modernisering en globalisering leiden volgens hem tot een rechts-nationalistische beweging: de toekomst van de eigen natie staat op het spel.

Anti-immigratie

In West-Europa zijn mensen die een bedreiging zien in de pluralisering van de samenleving op zoek naar een vorm van tegenwicht. Het liefst willen zij eenvoudigere politieke en sociale structuren. Dat blijkt uit onderzoek van UvA-politicoloog Wouter van den Brug naar het stemgedrag van rechts-radicalen kiezers in Europa. “Deze groep laat hun stemgedrag niet in de eerste plaats leiden door economische factoren maar door het immigratiebeleid van partijen”, aldus Van den Brug.

Een duidelijk anti-immigratiestandpunt of anti-islamstandpunt, dat is de beslissende factor waardoor rechtse kiezers op een extreem-rechtse partij stemmen. Een grote groep kiezers wil daarnaast de verzorgingsstaat behouden. In de combinatie van beide standpunten is nog een kiezerspotentieel te winnen.

Oost-West-tegenstelling

Er bestaat een grote tegenstelling tussen Oost- en West-Europa als het gaat om de vraag welke externe bedreiging mensen waarnemen, zegt Minkenberg. Die tegenstelling werkt zelfs door op het regionale niveau van Oost- en West-Duitsland. Terwijl radicaal-rechtse kiezers zich in West-Europa laten leiden door het islam- en immigratiestandpunt van politieke partijen, heeft extreem-rechts in Oost-Europa een vijandige houding ten opzichte van het buurland of een ander volk, zegt hij. Zo zetten extreem-rechtse bewegingen in Roemenië zich bijvoorbeeld af tegen minderheden in eigen land, zoals de Roma.

Deze dimensies werken ook door op nationaal politiek niveau. Minkenberg: “In het Oosten is er sprake van een radicalisering van het midden, doordat de politieke partijen geen afstand nemen van extreem-rechtse sentimenten. Door deze aanpassing van hun programma aan de voorkeuren van extreem-rechtse kiezers is het ook niet mogelijk om een cordon sanitaire te vormen. In het Westen is er juist sprake van marginalisering van rechts-radicale partijen door de middenpartijen.”

Alternative für Deutschland

In Duitsland ontstond in 2013 de eurosceptische rechts-populistische beweging Alternative für Deutschland (AfD). Deze partij keert zich niet tegen de islam zoals extreem-rechtse partijen als de NPD dat in Duitsland doen, maar zoekt wel een electoraat rechts van het politieke midden. Van den Brug: “Op dit moment kent de AfD nog geen groot groeipotentieel omdat de partij een liberale agenda met eurosceptische opvattingen combineert. Pas als eurosceptis van groot belang wordt voor de Duitse kiezer, heeft de AfD ook meer ruimte om te groeien.”

Minkenberg is van mening dat de AfD zeker de mogelijkheid heeft om te groeien, vooral wanneer de partij eurosceptis combineert met kritiek op immigratie. “De CDU/CSU is in de afgelopen jaren meer naar het midden geschoven, waardoor er ruimte ontstond op rechts. Dit heeft voor een belangrijk deel te maken met de persona van Merkel.” Als Oost-Duitse vrouw, die zich distantieert van islam-kritische uitspraken en zich omringt met collega’s met vergelijkbare opvattingen, trekt zij andere kiezers aan dan haar voorgangers, allemaal mannen, aldus de politicoloog. Hierdoor heeft de AfD de ruimte gekregen om een rechtser electoraat te bedienen.

Eurosceptis

Naar het kiezerspotentieel voor eurosceptische ideeën doet UvA-politicologe Erika van Elsas onderzoek. Zowel linkse als rechtse partijen kennen in veel landen een eurosceptische agenda, zegt zij. “Maar de linkse kiezers stemmen tegen de manier waarop vorm wordt gegeven aan het ‘huidige Europa’, terwijl de rechtse

kiezers juist voorstanders zijn van de inperking van Europa.” Alleen op een heel basaal niveau bestaan er overeenkomsten tussen linkse en rechtse EU-kritiek, aldus Van Elsas. De kans is niet groot dat deze partijen hun handen ineen slaan en samen de Europese politiek hervormen.

Dit is een artikel gedownload via [duitslandinstituut.nl](https://www.duitslandinstituut.nl).

Artikel:

<https://www.duitslandinstituut.nl/artikel/9597/de-opkomst-van-radicaal-rechts-in-europa>